

WISE BITS

WB084 Wit zijn of wit lijken, wat maakt het uit?

Opdracht gemaakt door Eric-Wubbo Lameijer

Inleiding

Iets dat visueel is, houdt enerzijds verband met de eigenschappen van het object, en anderzijds met wijze van waarnemen door de kijker. Kunnen we een claim maken over hoe iets *is* op basis van onze waarneming? Of kunnen we alleen iets zeggen over hoe wij het *waarnemen*? En kun je dan nog wel onderscheid maken tussen hoe iets is en hoe iets lijkt te zijn?

Doel

Discussie over waarneming en de objectieve wereld. Hoe hangen deze twee samen en wat zegt dit over termen als objectiviteit, subjectiviteit en intersubjectiviteit (gebundelde subjectiviteiten die afspraken vormen over hoe we vinden dat iets is).

Voorbeeld

Column Volkskrant 30 mei 2009

"Waarom is een ijsbeer wit?" Dat is één van de standaardvragen waarmee ik in dit Darwinjaar lezingen over de evolutietheorie begin. Ik doe dat niet al te vaak maar wel af en toe. Soms vraag ik ook "Waarom heeft een giraf zo'n lange nek?" of "Waarom heeft een pelikaan zo'n grote snavel?" Maar meestal toch "Waarom is een ijsbeer wit?"

Dat ijsberen wit zijn leek me geen onderwerp van discussie. Perfectionisten vinden ze misschien lichtgeel. Of "vuilwit". Maar ik noem het gewoon wit. Het verbaasde me dan ook dat verleden week, in de pauze van een lezing, twee meisjes naar me toe kwamen om me te vertellen dat ijsberen helemaal niet wit zijn. "Meneer Haring, ijsberen hebben een zwarte huid. Uit die huid groeien holle haartjes. Het zijn doorzichtige haartjes. Maar vanwege hun holheid, breking van het licht en allemaal andere ingewikkelde dingen *lijken* die haartjes wit. Maar dat *zijn* ze niet; ze zijn doorzichtig. Eigenlijk zijn ijsberen dus zwart: ze hebben immers een doorzichtige vacht op een zwarte huid."

Ik stond met een mond vol tanden: had ik me dan vergist? Zijn ijsberen eigenlijk zwart? En het duurde even voor ik met een reactie kon komen. "Okee... misschien hebben jullie gelijk. Maar wat vinden jullie dan van een afbeelding van een oranje tulp op een TV-scherm; is zo'n afbeelding oranje?"

"Natuurlijk, hoezo niet?"

"Nou, omdat een TV-scherm bestaat uit kleine rode, groene en blauwe 'lampjes'. Als je van heel dichtbij naar een TV kijkt, dan kun je die ook zien, en dan zul je zien dat er nergens oranje is. Alleen maar rood, groen en blauw. Van een afstandje *lijkt* zo'n tulp misschien oranje, maar hij *is* rood, groen en blauw. Toch?"

"O... als een TV-scherm uit rode, groene en blauwe lampjes bestaat, dan is zo'n oranje afbeelding inderdaad eigenlijk niet oranje. Dan lijkt hij alleen maar oranje. Net als met ijsberen."

"Maar een echte tulp dan? Is die wél oranje?"

"Ja, die wel."

"En als het oranje van zo'n tulp onverhoopt tot stand blijkt te komen door hele kleine rode en gele pigmentkorreltjes in de bloembladeren? Is zo'n tulp dan eigenlijk rood-geel in plaats van oranje?"

"Tja, daar lijkt het wel op. Als we consequent zijn. Dan lijkt zo'n tulp alleen maar oranje, maar is-ie het niet. Maar dat is toch vreemd; want eigenlijk vinden we zo'n oranje tulp toch best wel oranje. Misschien is het verschil tussen 'oranje zijn' en 'oranje lijken' toch niet zo groot als we eerst dachten. Of tussen 'wit zijn' en 'wit lijken'."

Gelukkig. Ik had me eruit gered: ijsberen lijken wit, en omdat "wit lijken" en "wit zijn" hetzelfde zijn, *zijn* ze ook wit. Poeh...

Maar ik had natuurlijk helemaal niet in discussie hoeven gaan. Ik had de meisjes kunnen complimenteren en de beginvraag kunnen veranderen van "Waarom *is* een ijsbeer wit?" in "Waarom *lijkt* een ijsbeer wit?" Had net zo goed gewerkt en waren de meisjes tevreden geweest.

Vragen

1) Is er een verschil tussen wit zijn en wit lijken? En, als daarin geen verschil is, waarom is er dan wel een verschil tussen een koffer die zwaar is en een koffer die zwaar lijkt?

2) Als je tussen de haren van een kat doorkijkt, zie je dat zelfs een zwarte kat (met een zwarte neus) een witte huid heeft. De huid onder jouw haar is ook bleek.

Waarom zouden ijsberen, die overal zo'n dikke vacht hebben, dan een zwarte huid hebben? En met welke experimenten zou je kunnen aantonen dat jouw theorie juist of onjuist is?